

**ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ ДАВАЛЬНОГО ВІДМІНКА ОДНИ-
НИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА
«МАРУСЯ»)**

Кода Ю.

Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Кафедра прикладної лінгвістики
julia.koda2001@gmail.com

Науковий керівник – **Наконечна Г. В.**, к. ф. н., доц., доцент кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка»

Сучасна мовна практика показує, що в нашій мові діє активний процес поширення закінчення -ові (-еві, -еві) на іменники чоловічого роду другої відміни. Автори українських граматик ХІХ-ХХ ст. (І. Нечуй-Левицький, Є.Тимченко, О.Синявський та ін.) зауважували, що закінчення -ові(-еві, -еві) в українській літературній мові переважає над уживанням -у(-ю) і що воно є специфічною морфологічною рисою української мови [2].

Метою нашого дослідження є виявити відповідники авторського уживання вимогам чинного правопису. Проаналізувавши 50 сторінок повісті «Маруся», я виявила 18 уживань граматичної категорії давального відмінка однини іменників чоловічого роду.

Відповідно до чинного правопису маємо:

1. Закінчення -ові (у твердій групі), -еві (у мішаній групі та в м'якій після приголосного), -еві (у м'якій групі після голосного та апострофа) мають іменники чоловічого роду (*будинкові, директорові*). Ці ж іменники приймають і закінчення -у (-ю) (*будинку, директору*).

2. Закінчення -у (у твердій і мішаній групах), -ю (у м'якій групі) мають:

а) іменники середнього роду (місту, селу). У деяких словах можливі також закінчення -ові, -еві (лихові, містові);

б) іменники чоловічого роду на -ів (-ів), -ов, -ев (-ев), -ин, -ін (-ін) (Києву, Пушкіну) [1, с. 86].

У повісті «Маруся» приклади уживань на -ові (-еві) становлять 44.4% від загального числа зазначеної граматичної форми, серед них: на позначення осіб – 8 слів, неістот – 0:

1. «Часто мені приходиться на думку: чого б то чоловікові так дуже пристращатись на сім світі до чого-небудь».

2. «То буцімто сеє чоловікові приходять за його гріхи й неправди прежній».

3. «Батькові і матері слухняний, старшим себе покірний».

5. «То батькові скажи, він зараз уступиться».

6. «Хвалять господа небесного, отця милосердного як чоловікові».

7. «Тільки й треба купити матері... кресало на люльку... а батькові... ниток красних».

8. «Батькові з матір'ю, Наум і каже».

Приклади уживання на -у (-ю) становлять 55.6% , серед них на позначення осіб маємо 6 слів, неістот – 4:

1. «Адже ж, живучи промеж людей, тільки й чуєш: там дзвонять по душі, там голосять по покійнику, там справляють старцям обід». (Місцевий відмінок у цьому прикладі омонімічний давальному).

2. «Тату, дай шажок на свічечку, а другий старцю божому подати».

3. «Так усякому звірю» (За правилами чинного правопису: звірові(звіру)).

4. «Він повелів бути мужу й жоні».

5. «Віддайте нашому князю куніцю, вашу красную дівицю!»

6. «Пообідавши і подякувавши богу».

7. «Як пришивали боярам до шапок квітки, то усі клали по шагу».

8. «Хваліте господа, що создав і мене, і вас, і кожний день посила мене давать усьому миру світ».

9. «Зробіте нашому ділу вінець».

10. «Своє дитя рано будили і доброму ділу навчили».

Отже, у першій половині IX ст. відомий майстер слова Григорій Квітка-Основ'яненко віддав перевагу в давальному відмінку однини чоловічого роду закінченню -у(-ю), щоправда, незначну, що свідчить про слухність відновлення закінчення -ові, (-еві, -еві) в українській мові, яке було другорядним у радянських правописах та у практичному уживанні. Однак на позначення осіб у повісті «Маруся» переважають форми на -ові (-еві, еві), що свідчить про органічність цього закінчення в українській мові.

Література

1. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2015. 86 с.

2. Лінгвістичний портал «Mova.info» URL: <http://www.mova.info/article.aspx?l1=118&DID=367> (дата звернення 23.03.2019).